

.....

SG (specialiajai grupei) galima skirti tokias užduotis:

1. Sučiupti arba fiziškai sunaikinti centru vadovus, atskirus vadeivas ir bandų formuočių aktyvą.
2. Likviduoti smulkias, išsimėčiusias banditu grupes ir pavienes bandas.
3. Nukreipti bandas ten, kur joms būtų suduotas organų ir kariuomenės operatyvinis smūgis.
4. Likviduoti ir išardyti bandų ryšio linijas, sunaikinti ryšio punktus, sunaikinti arba sučiupti ryšių vadovybę.
5. Rinkti būtinus žvalgybos duomenis apie štabų, bandų skaičių, ginkluotę, slapstymosi vietas, jų veiksmų pobūdį, ryšius ir t. t.
6. Nustatyti štabams, bandoms priklausančias ginklų, šaudmenų, spaustuvių, mundiruotės, ryšio priemonių ir kt. slėptuves.
7. Įsiskverbti į nacionalistinio pogrindžio vadovybę arba bandų formuočių štabus panaudojant išaiškintus ryšininkus ir sukūrus SG atitinkamą legendą.

LTSR MGB 2N valdybos 2-ojo skyriaus 5-ojo poskyrio viršininko A. Sokolovo¹ nurodymai dėl agentų smogikų organizavimo tikslų, užduočių parengimo ir vykdymo. [Vilnius], 1947, birželio mėn.

¹ Sokolovas Aleksejus, g. 1904 m. Voronežo gubernijoje. Nuo 1926 m. tarnavo OGPU, dalyvavo represijose prieš Rusijos ūkininkus kuriant kolūkius, vėliau – rengiant įvairias provokacijas 1944–1945 m. Ukrainoje Termopolio srityje prieš ukrainiečius partizanus. Į Lietuvą perkeltas 1946 m., paskirtas specialiosios grupės viršininku ir LTSR MVD OBB žvalgybos poskyrio operatyviniu įgaliotiniu. Nuo 1946 m. organizavo agentų smogikų specialiąsias grupes apskrityse. 1946–1950 m. jam vadovaujant sunaikinta apie 150 partizanų. Turėjo papulkininkio laipsnį, apdovanotas trimis Raudonosios vėliavos, Raudonosios žvaigždės ir I laipsnio Tėvynės ordinais. Mirė Maskvoje 1973 m.

Pirmoji užduotis su MGB 2N valdybos
specialiosios paskirties grupe.

1948 m. birželis

.....

Prijaučiantieji komunistams sulaukdavo
ypač žiaurus elgesio - ant aukų kūnų
išpjaudavo žvaigždes, nuo nugaros lupdavo
odos diržus, žmones suriūdavo spygliuota
viela, skandindavo šuliniuose, degindavo.
„Už kiekvieną ištremtą [lietuvi] privalote
sunaikinti ne mažiau negu vieną bolševikų
šeimą, visus šeimos narius nužudyti. Pagal
galimybes - ne sušaudyti, o pakarti“, -
tokius nurodymus savo kareivoms duodavo
[Lietuvos] pogrindžio vadai.

„Į mus šaudydavo kiekvieną dieną.“
Kaip išvadavus Lietuvą iš fašistų jungo
„miško broliai“ ištisus metus vykdė terorą.
Lenta.ru

Sėdėjome ant suolų aklinau dengtame sunkvežimyje. Išvažiuome iš Kauno ir pasukome Žemaičių plentu Raseinių link. Nieko nematėme, tačiau žinojome, kur važiuojame ir ką veiksime. Rankose laikiau ginklą – desantinį pistoletą kulkosvaidį. Rusai jį vadino automatu. Nekantriai laukiau, kada galėsiu jį panaudoti. Nes per pirmą užduotį Sembos pusiasalyje Rytų Prūsijoje iš jo neiššoviau nė vieno šūvio. Dabar ginklo dėtuvė buvo pilna. Dar dvi dėtuves, kuriose buvo po 35 šovinius, turėjau prisisėgęs prie diržo. Turėjau ir dvi granatas, o dėkle prie diržo – automatinį pistoletą. Be to, gabenau į maišą suvyniotą svarbų krovinį – rašomąją mašinėlę.

Vakar viską pakartojome iki smulkmenų po keletą sykių. Tai – pirmoji mano užduotis su naująja grupe. Truputį jaudinausi. Mes apsimetėme Lietuvos hitleriniais buržuaziais nacionalistais. Kitaip tariant, banditais, kurie naktimis terorizuodavo taikius gyventojus. Tiesa, jie patys save vadino partizanais, laisvės kovotojais.

Aš, Krukas¹ ir Šalna² vilkėjome tų teroristų uniformas. Visi kiti buvo apsirengę paprastais lietuvių valstiečių drabužiais, nes vaizdavo nuo trėmimo arba mobilizacijos besislapstančius ūkininkus.

¹ Michailas Žaba (g. 1918–?) – Kruk (ukr. Varnas). Kilęs iš Užkarpatės. Buvęs UPA (Ukrainos išsilaisvinimo armijos) Pietinės grupės „Bistro“ – Petro Chamčiuko (Vakarų Ukrainos partizanų vadas (1918–1947 arba 1948 m.) dalyvis, kovojęs ir su hitlerininkais, ir su lenkų komunistais, ir su sovietais), būrio „Pilkieji vilkai“ kareivis, turėjęs slapyvardį Čabanas. P. Chamčiukas jį paskyrė UPA šimtinės žandarmerijos vadu. 1945 m. vasarą žandarmeriją likvidavus Čabanas buvo paskirtas „Bistro“ asmens sargybiniu. Tačiau pasidavė komunistams ir sutiko dirbti jiems. Norėdamas pelyni bolševikų pasitikėjimą, Krukas-Čabanas pagarsėjo žvėrišku elgesiu su civiliais įvairių Vakarų Ukrainos regionų gyventojais. Į Lietuvą atvyko kartu su A. Sokolovu. Baigęs tik keturias pradinės mokyklos klases. (*Čia ir toliau – autoriaus pastabos.*)

² Antanas Chainauskas (g. 1922 m.). 1955 m. „už sovietinių įstatymų pažeidimą“ (nepilnamečio berniuko kankinimą ir nužudymą) A. Chainauską-Šalną karo tribunolas nuteisė kalėti nuo 2 iki 7 metų. Manoma, kad A. Chainauskas 1951 m. nušovė J. Lukšą-Daumantą.

Tuomet žinojau tik Kruko slapyvardį. Daugiau – nieko. Tik girdėjau kitus šnekant, kad jis buvęs Vakarų Ukrainoje veikusios Ukrainos laisvės armijos kareivis, pasidavęs rusams ir sutikęs jiems dirbti. Po kelių mėnesių apie jį sužinojau viską. Ta mūsų pažintis buvo lemtinga. Ir man, Klevui, ir jam – Krukui.

Mūsų ginkluotosios trijulės legenda buvo sudėtingesnė – turėjome dėtis sumušto Tauro apygardos partizanų būrio likučiais. Todėl vilkėjome banditų uniformas su skiriamaisiais ženklais, avėjome odinius aulinius batus. Net kojines apsimovėme vilnonės, megzta virbalais. Be to, visi kaip vienas ant rankų segėjome kompasus. Ant krūtinių pasikabinome žiūronus. Kalbėti privalėjome taip pat kaip laisvės kovotojais save vadinantys banditai. Tiesa, dar nebuvome prisigėrę jų kvapo – uniformos buvo per švarios. Tačiau po kelių dienų ir mes persismelksime tuo drėgmės, pelėsių, miško, samanų ir neskalbtų drabužių mišiniu.

Kiti smogikų grupės agentai taip pat turėjo „partizaniškus“ slapyvardžius: Šalna, Serbentas¹, Kirvis², Gegutė³, Matrosas⁴.

¹ Pranas Monstys, g. 1928 m.

² Kirvis – Rudolfas Ottingas (Ostinas), g. 1924 m. Saro srityje (Vokietija), kitos šalies pilietis, vokiečių, nepartinis, buvęs vokiečių armijos jaunesnysis leitenantas. Išvijus fašistus, dėl ligos pasiliko Lietuvos TSR, vėliau dirbo pas valstiečius. 1946 m. įstojo į vadeivos Sakalo (Tauro apygardos Geležinio Vilko kuopa, vadovaujama J. Ciplijausko-Sakalo) bandą, veikusią Marjampolės apskrityje. 1947 m. balandžio mėn. buvo kariškių sučiuptas per čekistinę karinę operaciją. Suimtas pats pasisiūlė padėti MGB agentams ir nurodė bunkerius; juose 4 banditai buvo likviduoti, 1 suimtas. Po prirtvirtinimo 1947 m. gegužės mėn. užverbuotas ir įtrauktas į Lietuvos TSR MGB 2N valdybos specialiąją grupę tolesniam operatyviam darbui. Nuo 1948 m. Kirvis – specialiosios grupės Nr. 1 vadas, aktyviai dalyvauja vykdantose priemonėse bei kombinacijose likviduoti ir sučiupti banditų grupių dalyvius bei jų vadeivas. Per jo darbo specialiojoje grupėje laikotarpį, Kirviui tiesiogiai dalyvaujant, likviduota daugiau kaip 150 banditų. Jis pats likvidavo daugiau kaip 20.“ LTSR MVD 2N valdybos viršininko T. Župikovo pažyma apie specialųjį agentą Kirvį. [Vilnius], 1953 m. gegužės 15 d.

³ Petras Jankutis, g. 1925 m. Panevėžyje.

⁴ Jonas Janušaitis, g. 1921 m. Šakių apskr., Butiškių k., turėjo fiktyvias Minkevičiaus, Lozoraičio pavardes, buvęs Tauro apygardos Žalgirio rinktinės Vyčių kuopos partizanas, slapyvardžiu Rimantas, grupėje nuo 1948 m., 1952–1954 m. buvo vienas iš SG grupių vadu.

Mano, Kruko ir Šalnos užduotis – apsimesus kaimyninės apygardos partizanais ieškoti kontakto su asmenimis, kurie palaiko ryšius su banditais, iškviesti juos į susitikimą ir reikalauti pasimatymo su vadais. Pasisekus šiai plano daliai – vadus sunaikinti. Toje operacijos dalyje man įsakyta reikštis nesivaržant.

Kiti penki grupės nariai turėjo kitą užduotį – užmegzti ryšį su partizanais ir pasiprašyti į jų būrį, kadangi slapstosi nuo tremimo arba vengia būti mobilizuoti į Raudonąją armiją. Nors jie ir vilkėjo civilinius drabužius, turėjo ir ginklus, neva atimtus iš liaudies gynėjų, vadinamųjų stribų.

Esu vokietis, bet operacijose privalėjau dėtis banditu, kuriuos lietuviai vadina partizanais. Ir elgtis kaip banditas.

Be manęs, grupėje buvo dar vienas vokietis – Kirvis. Keistas ir žiaurus žmogus. Porą metų už mane vyresnis. Su juo operacijoje bendrauti taip pat turėjau tik lietuviškai.

Tačiau net ir su juo artimiau nedraugavau. Grupėje neturėjau jokių draugų. Dirbdami specialiojoje grupėje asmeninių nuomonių nereikšdavome, bijodavome apie ką nors šnekėti, nes žinojome, kad kiekvieno žodžio klausomasi, kiekvienas žingsnis fiksuojamas. Grupė buvo surinkta daugiausia iš nemokytų bernų, tik vienas kitas baigęs keturias gimnazijos klases. Gal tik aš ir Kirvis buvome labiau išsilavinę. Tačiau apie jį taip pat girdėjau baisių dalykų. Tai buvo vienas žiauriausių ir negailestingiausių, drauge – produktyviausių – smogikų.

Važiuodami sunkvežimiu rūkėme. Žinojome, kad artimiausias kelias dienas, o gal net savaitę, parūkyti negalėsime.

Kartu su mumis važiavo ir smogikų grupės vadas majoras Sokolovas. Jis visuomet lydėdavo į operacijas. Nes niekas kitas, tik jis, galėdavo suvaldyti tas partizanais apsimesusias žmogystas nuo alkoholio išpurtusiais banditų snukiais.

11 – Viską prisimeni? – paklausė manęs majoras Sokolovas.

Jis vilkėjo paprastą vatinę striukę, lietuvių vadinamą šimta-siūle. Avėjo trumpus numintus pusbačius, kojas iki kelių buvo apsvyniojęs autais. Ant galvos – nutriušusi valstietiška kailinė kepurė. Niekas nebūtų supratęs, kad jis – mūsų vadas.

– Taip. Atrodo, visą gyvenimą tik ir lindėjau po žeme, – šyp-telėjau.

– Dar nebuvai po žeme. Bet netrukus suprasi, ką tai reiškia, – dalykiškai padaršino vadas, tačiau nepaaiškino, ką turėjo minty.

Patylėjęs dar kartą kreipėsi. Jau garsiau. Supratau, kad šis sa-kinys skirtas visiems.

– Parūkom, nes nežinia, kada vėl turėsime galimybę.

Nors ką tik buvau parūkęs, užsirūkiau. Mūsų pavyzdžiu pa-sekė visi kiti sunkvežimio kėbule sėdintys smogikai.

– Atsakyk, kas toks esi? – be įžangos paklausė majoras.

– Esu Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Vampyro būrio partizanas Klevas.

– Ką veikiate Maironio rinktinės teritorijoje?

– Norime tęsti kovą Prisikėlimo apygardoje, todėl ieškome kurios nors rinktinės vadų, kad praneštume apie savo ketinimus.

– Kodėl? Kas jums trukdo kovoti savojoje apygardoje?

– Mūsų būrys sunaikintas, ryšininkai suimti ir ištremti. Rė-mėjų neliko, todėl nebegalime tęsti kovos.

– Dabar klausimas kovotojui Šalnai. Kaip buvo sunaikintas jūsų būrys?

– Turėjome informacijos apie vykdomą trėmimą, – išgirdau kimų bandito Šalnos balsą. – Keli būriai puolė Išlaugo saugumą, kuriame buvo laikomi tremiamųjų sąrašai. Tačiau sribai iškvie-tė pastiprinimą. Atvažiavęs MVD įgulos būrys mus atakavo iš užnugario. Daug būrio kovotojų žuvo, tik aš, Krukas ir Klevas išsigelbėjome.

– Koks tavo tikslas?

– Ieškoti ryšio su banditais ir iškviesti juos į susitikimą.

– Kokiais dar banditais?

– Oi, ne banditais. Ieškome ryšio su partizanais.

– Būtent. Partizanais. Šimtą sykių kartojau: mes – ne banditai, mes – partizanai! – ėmė rėkti Sokolovas.

– Kaltas. Pasitaisysiu, – prisipažino Šalna.

Privalėjau atsiminti. Mokymo bazėje priešus vadinome banditais, bet persirengę jų drabužiais ir važiuodami į specialiąją užduotį privalėjome būti partizanai ir taip vadinti savo priešus.

Dvilypis jausmas. Lyg būčiau koks šizofrenikas.

– O kas tie civiliai?

– Kurio dabar klausiate? – pasiteiravo Šalna.

– Šį sykį Krukas tegu atsako.

– Kokie civiliai? – tarsi pabudęs nesuprato klausimo Krukas.

– Kurie su jumis eina?

– A, šitie. Jie – į tremiamųjų sąrašus įtraukti ir jau buvę suminti lietuviai valstiečiai, kuriuos išvadavome iš Išlaužo saugumo kalėjimo. Jie taip pat nori prisidėti prie Prisikėlimo apygardos partizanų, – išpoškino Krukas.

– Gerai. Kas jūsų būrio vadas? Tegu atsako Klevas.

– Buvo Vampyras. Bet jis žuvo, – atsakiau.

– Gerai. Kokie mūsų veiksmai, jeigu susitiksim su pavieniais banditais arba nedidelėmis jų grupėmis?

– Privalome juos sunaikinti, lavonus užkasti ir tuoj pat pranešti majorui Sokolovui, tai yra jums, – atsakiau ir net suvirpėjau iš laukiančio malonumo.

– Kaip tai turime atlikti? – tęsė majoras.

– Ką taip? – nesupratau. – Užkasti?

– Ne, pranešti apie operacijos rezultatus?

– Surasti priedangos grupę.

– Kur ji turi būti?

– Ji turi būti netoli mūsų operacijos rajono prie plento, kur eina ryšių linija. Priedangos grupė apsimeta, kad remontuoja šią

liniją. Tačiau taip elgtis tik ypatingu atveju. Įprastoms žinioms perduoti naudoti ryšio taškus, kurie yra...

Išvardijau konkrečias vietas, kuriose privalėjome palikti žinutes. Taip pat pasakiau mums lojalių ryšininų pavardes, kurie gautą informaciją perduotų savo kanalais.

– Kaip apsirūpinsime maistu? Klausiu Kruko.

– Valgysime savo maistą. Pritrūkę pirsime iš gyventojų, buožių ir banditų pagalbininkų už jų nurodytą kainą.

– O jeigu kuris nors atsisakys parduoti? Sakys, jog ką tik pas juos apsilankė liaudies gynėjai ir viską išgrobstė, suėdė?

– Atsiprašyti ir eiti į kitą sodybą... Nesąmonė. Pasmaugčiau senį, bobą išprievarčiau ir pasiimčiau, ko man reikia.... – suburbuliavo Krukas.

– Tylėt! Ukrainoje galėjai taip elgtis. Čia – draudžiama. Aišku, kovotojau Krukai?

– Aišku, aiškiau nebūna... – sumurmėjo Krukas ir nusispjovė.

– O jei kitoje sodyboje tokia pati situacija? Ar galime savavališkai ieškoti, tardyti gyventojus, mušti, kad jie duotų maisto? – toliau kvotė Sokolovas.

– Ne, kategoriškai negalime. Per visą operaciją su vietiniais privalome elgtis itin mandagiai, nieku gyvu negalime nei vogti, nei grobti, – tyčia paploninęs balsą išpoškino Krukas.

Ir tylomis pridūrė:

– Buožės *nedamušti*...

– Teisingai, – nudavęs, kad neišgirdo replikos, pagyrė Sokolovas. – Ankstesnės grupės taip ir susikompromitavo. Vogdavo, grobė, žudė nesutinkančius duoti to ar ano, girtavo. Jiems patiems buvo smagu, laiką gerai praleido, tačiau rezultatai – nuliniai, – dėstė Sokolovas ir toliau kamantinėjo:

– Kaip privalai elgtis, įėjęs į valstiečio trobą? Tegu dabar atsako Klevas.

– Mandagiai... – nesupratau klausimo.

– O ką turi padaryti įeidamas?

Įsitempiau ir mėginau prisiminti.

– Nusiiimti kepurę. Pamatęs šventą paveikslą – persižegnoji! – atsidusau su palengvėjimu.

– Gerai. Jūs, liuteronai, nesizęnojaite. Mes, komunistai, taip pat esame ateistai. Šis kraštas kol kas dar persunktas prietarų. Todėl ir mes turime elgtis taip, kad neišsiskirtume ir nesukeltume įtarimo.

– Na, atrodo, viską supratote, – paplekšnojo man per petį majoras.

Lengviau atsidusau. Sunkvežimis ėmė mažinti greitį.

– Pasiruošti! Netrukus šokame lauk! – sukomandavo majoras.

Kėbule dunkstelėjo batai, sučežėjo ekipuotė, džerkstelėjo ginklo sagtis.

– Tyliau! – sušnypštė Sokolovas. – Dabar naktis!

Susikaupiau. Tvirčiau suspaudžiau ginklą. Sunkvežimis dar riedėjo, tačiau durys atsidarė. Kažkuris iš mūsų grupės šoko į tamsą, paskui jį – kitas. Šokau penktas, kaip ir buvome sutarę, ir išsyk neriau nuo kelio į mišką. Sunkvežimis padidino greitį ir nuvažiavo. Mes likome miške.

Kuri laiką gulėjome šlapioje rasotoje žolėje ir klausėmės. Tylu. Grupės vadas šnypstelėjo ir visi tylomis sukilome, išsirikiavome į žygio vorą ir pajudėjome. Ėjome lėtai, stengdamiesi nekelti triukšmo, atsargiai kilnojome kojas, kad neužmintume ant šakos, nes jos, lūžtančios, garsas naktį per mišką nuaidi lyg šūvis.

Vedlys puikiai žinojo kelią. Mums tereikėjo akiai juo sekti. Gal puskilometrį teko bristi pelkėta vietoje, tačiau greitai priėjome kelionės tikslą – smėlėtą aukštumėlę drėgname miške. Sugulėme ratu ir vėl valandėlę pasiklausėme, ar negirdėti persekiotojų? Ramu. Pakilo kartu su mumis atėjęs majoras Sokolovas ir priėjęs prie iš mūsų kūnų sudaryto rato centre augančios

eglaitės kilstelėjo jos kamieną. Pasirodo, eglė augo nedidelėje trikampėje dėžėje, kuri dengė aną į bunkerį.

– Lendam! – sušnypštė vadas. – Po vieną, iš eilės!

Paskutinytis iširopštęs majoras uždarė aną. Nulipęs kopėčiomis įjungė elektrinį žibintuvėlį. Visi prisimerkėme, tačiau netrukus akys priprato prie šviesos.

– Na, banditai, galite įsikurti, – jau žvaliau tarė Sokolovas ir atsargiai kilnodamas kojas virš tupinčių kovotojų nuėjo į pagrindinės patalpos gilumą. Ten abipus sienų buvo sukalti dveji platūs dviaukščiai gultai, apkloti eglīšakiais. Prie galinės sienos – nedidelis stalelis, ant kurio stovėjo žibalinė lempa. Virš stalelio ant bunkerio sienos kabėjo fašistinės Lietuvos simbolis – baltas riteris raudoname fone, po juo – negrabaus darbo Nukryžiuotasis. Jį pamatęs Krukas persižegnojo. Gegutė kumštelėjo man į šoną. Nusivožiau kepurę ir taip pat persižegnojau. Greta manęs prieškambario kampe stovėjo du bidonai – vienas pilnas vandens, kitas dar tuščias. Bet ir jį per kelias paras pripildysime, o kad nedvoktų, teks kelti į viršų ir išpilti turinį.

– Ateikite visi arčiau ir susėskite, – įsakė Sokolovas.

Visi dvilinki suėjome į patalpą, kurioje stovėti galėjo tik patys žemiausi iš mūsų ir tai tik gerokai susikūprinę. Susėdome vienas greta kito ant gultų, ginklus laikėme suspaudę tarp kelių. Kas įrengė šį bunkerį, nekvaršinau sau galvos.

Majoras užgesino žibintuvėlį, įžiebė degtuką ir uždegė žibalinę lempą. Jos šviesa buvo ne tokia ryški, tačiau užteko. Bet degdama labai rūko, o žibalas skleidė smarvę.

– Pabūsime čia kelias paras, kad taptume panašesni į nacionalistus – išalktume, drabužiai prisigertų drėgmės ir pelėsių kvaipo. Drauge pasikartosime banditų papročius ir mūsų operacijos detales.

Jis vėl klausinėjo, mes atsakinėjome. Atrodo, vadas ir šį sykį buvo patenkintas šia „treniruote“.

– Dar kartą primenu, kad nors ir vaidiname banditus, esame tarybiniai pareigūnai, atliekantys nelengvą darbą. Todėl būkime budrūs ir to niekuomet neužmirškime. Įspėju, kad nepakęsiu jokių dvejonų ir nuolaidžiavimo banditams ar jų rėmėjams buožėms ir kontrrevoliucionieriams. Atminkite, visi, kurie įsileidžia banditus į savo namus, patys yra nusikaltėliai, dangstantys tarybų valdžios priešus. Kol vykdomė operaciją, tol tokiems būsimė atlaidūs, bet galiausiai – jokio pasigailėjimo. Stebėsiu visus: kuris suabejos ar kurio ranka sudrebės, tą pats nušausiu. Ir už tai man nereikės prieš nieką atsakyti. Tačiau tas, kuris baigiantis operacijai bus aktyvus, rodys iniciatyvą, bus negailestingas tarybų valdžios priešams, tikrai sulauks paskatinimo, o grįžęs į bazę gaus premiją.

Susižvalgėme. Visą tai jau girdėjome išvykdami iš bazės. Tačiau sėdint prieblandoje po žeme šitie žodžiai nuskambėjo kur kas įtikinamiau.

– Labai svarbu veikti žaibiškai ir ryžtingai. Dėl tam tikrų dvejonų prieš kelis mėnesius praradome visą paruoštų agentų grupę. Raseinių apskrity, netoli nuo dabartinės mūsų operacijos vietos, banditai išaiškino ir paėmė gyvus agentus Aidą, Taurą ir Šerną. Juos kankino, ištardė, o tada pakorė. Jeigu nenorite sulaukti jų likimo, elkitės pagal instrukcijas.

Po šių žodžių mane nukrėtė šiurpas. Nors buvau net keturis kartus teistas (tris kartus teisė vokiečiai, vieną kartą – rusai), du kartus man skirta mirties bausmė, tačiau prie to jausmo priprasiti iki šiol negalėjau.

– Miegosime paeiliui, – tęsė Sokolovas. – Nors ant gultų išsitektume visi – viename aukšte po du, tačiau keisimės kas dvylika valandų. Laisvu metu galime valgyti, skaityti, rašyti laiškus, lošti kortomis ar šachmatais. Tik ne iš pinigų! Turime radiją. Tam tikromis valandomis jį įjungsiu ir paklausysime užsienio žinių. Sužinosime, kokias pasakas imperialistai apie mus seka.

Pasilenkiau ir po staleliu pamačiau lempinį radijo imtuvą.

Išbūti kelias paras tokiame urve vienam gal ir nebūtų sunku, pagalvojau. Tačiau patalpą teks dalytis su šešiais vyrais. Visi mes kvėpuosime. Įdomu, po kiek laiko ims trūkti deguonies? Rūkyti ir mankštintis, aišku, negalėsime.

– Kaip su maistu? – paklausė kažkuris iš grupės.

– Valgysime, ką atsinešėme.

– Nežinau, ar užteks, – burbtelėjo Šalna. – Kas žino, kiek čia lindėsime?

– Kiek atsinešei, tiek turės pakakti. Taupyk. Maistauti, kovotojau Šalna, kaip ir tikri banditai eisime tik poryt. Ne būti atėjome. Be to, nejudėsi, tai ir išalkti neturėtum. Yra bidonas vandens. Manau, ištversi.

Šalnos, regis, tokia perspektyva neviliojo. Jis tyliai paburbėjo, tačiau garsiai nepasitenkinimo nereiškė.

– Tai gal išgerti galėsime? Šito gero visi turime, – paklausė Krukas.

– Ne! – suriaumojo majoras Sokolovas ir delnu trenkė per stalą. – Daugiau jokių klausimų! Esame operacijoje ir nepakęsiu drausmės laužymo. Užuosiu spiritą, pats nušausiu!

Visi nutilo ir susigūžė. Mintyse permečiau kuprinėje atsineštos provizijos kieki: kelios dėžutės konservų, gabalas pirktinės dešros, keli pakeliai gabalinio cukraus, duona. Pakaks.

Vadui paskirsčius budėjimo ir poilsio laiką patekau į pirmąją grupę su Kirviu ir Matrosu.

Pirmieji, gavę ilsėtis, nusiavė batus, išvarvino iš jų vandenį ir ėmė gręžti šlapias kojines, pakabino jas čia pat ant sienos ištemptų virvelių. Pasklido gaižus kvapas, jį teks tverti keliasdešimt valandų.

Pirmiesiems susirangius ant gultų ir po kelių minučių pasigirdus šnarpštimui ir knarkimui, atsistočiau ir priėjau prie bidono su vandeniu. Pakėlęs dangtį puodeliu pasisėmiau vandens ir atsigė-

riau. Vanduo buvo šaltas. Atsigaivinęs negrižau prie stalo, o atsėdau ant smėlėtos aslos prieškambarėje. Buvo gera ištiesti kojas. Labai norėjau rūkyti. Kirvis su Matrosu ėmė lošti šachmatais.

Bunkeryje praleidome pusantrą paros. Visi peralkome. Suvalgiau dešrą ir 500 gramų duonos. Labiau nei alkis dirgino draudimas rūkyti.

Pabudęs Sokolovas prikėlė Šalną, Kirvį ir Serbentą. Šie murmėdami apsirengė, apsiginklavo ir vienas po kito kopėčiomis išlipo į paviršių.

Gulėjau ant gulto greta garsiai knarkiančio Matroso ir negalėjau užmigti. Tyloje mane pasiekė šuvių, kalenančio kulkosvaidžio garsas. Įsitempiau. Kai viskas nutilo, nurimau ir, atrodo, užmigau. Neilgai miegojau, nes pažadino triukšmas – grįžo Sokolovo į užduotį pasiūsti kovotojai. Kartu parsivedė kažkokį žmogų užrištomis akimis.

– Kas ten šaudė? – lietuviškai grįžusiųjų paklausė Matrosas.

– Ruskiai mišką valė. Vos į pasalą nepatekome, – apsimestimai susijaudinęs atsakė Šalna.

– Ką čia tokį parsivedėte?

– Senį kažkokį. Iš miško bėgantį sugavome.

– Tai gal jis bolševikams jus ir paskundė? – pasiteiravo Matrosas.

– Nežinome. Todėl čia ir atsivedėme, – atsakė Šalna ir nurišo žmogui nuo akių raištį. – Tuoj išsiaiškinsime.

Tai buvo nesenas, gal penkiasdešimties metų vyras. Vilkėjo šiurkščius naminio audeklo drabužius, avėjo aulinius batus. Buvo žilas. Jis išsigandęs šaudė akimis po bunkerį. Pamatęs ant galinės sienos Vytį šiek tiek nurimo.

– Broliai lietuviai, neskundžiau jūsų rusams, – prakalbo neklaustas. – Gyvenu ramiai, niekur nelendu, jei partizanai užėina, pamaitinu, priglaudžiu. Prireikus žinią kam liepta perduodu.

– Mes tavęs niekuo nekaltiname. Tik atsargumo dėlei čia atsivedėme. Kuo tu vardu? – draugiškai su juo kalbėjo Matrosas.

– Modestas Valiulis esu.

– Kur gyveni?

Vyras viską išklejo. Taip pat užsiminė, kad naktimis pas jį užsuka banditas Viesulas su savo gauja.

– Jei tik jums reikės pagalbos, visuomet kreipkitės. Padėsiu, kuo galėsiu, – žadėjo Valiulis.

Bunkeryje jį pralaukė kelias valandas. Matrosas jam papasakojo mūsų sukurtą legendą. Valiulis pažadėjo suvesti mus su banditu Viesulu.

Kol banditų rėmėjas buvo kvočiamas, majoras Sokolovas kažką spausdino rašomąja mašinėle. Tylomis pastūmė atspausdintą dokumentą Matrosui. Šis paėmė popierių, pasilenkė prie žibalinės lempos ir perskaitė: „Aš, Modestas Valiulis, reguliariai susitinku su partizano Viesulo vadovaujamu būriu ir teikiu jiems visokeriopą pagalbą. Informacijos tarybų valdžios organams ne-teikiu ir su ja nebendradarbiauju. Parašas.“

– Va, Modestai. Pasirašyk po šiuo dokumentu ir būsi laisvas.

Valiulis pasirašė nė neskaitęs. Buvo matyti, kad jam net palengvėjo. Žmogus nežinojo, kad sava valia pasirašė nuosprendį. Tokiu būdu neretai iš įtariamųjų rėmėjų ištraukdavome prisipažinimus be jokios prievartos.

Paskui Šalna su Kirviu vėl užrišo jam akis ir visi trys išlipo į paviršių. Kurį laiką girdėjome jų žingsnius virš galvos.

– Tipiškas buržuazinis nacionalistas ir banditų rėmėjas. Tokiems neturi būti pasigailėjimo, – pašnibždomis rusiškai tarė majoras Sokolovas, paskui sulankstė Valiulio prisipažinimą ir tvarkingai įsidėjo į planšetę. – Vyrai jį palydės iki kelio ir sugrįš. Po kurio laiko užsuksime į jo sodybą. Turėtų ateiti ir banditas Viesulas su gauja. Ten mes su juo kitaip pabendrausime.